

transcript

Teaser

00:00:01

Eddie Denessen: Het onderwijs kan niet de troep van een samenleving opruimen, maar het onderwijs wordt wel opgezadeld met het maatschappelijk probleem.

00:00:08

Jordy Clemens: Wat heel vaak toch wel een bepalende factor is bij armoede, is het feit dat er heel veel stress in gezinnen voorkomt, omdat mensen bezig zijn met het einde van de week of het eind van de maand te halen.

00:00:19

Abdelhamid Idrissi: Ik besepte al heel snel: je wiskundecijfer heb je zo opgekrikt van een vier naar een zeven. Zijn we dan klaar? Zeker niet, want ik weet waar Studiezalen voor staat, dat is die fijne nachtrust, als we dat hebben gerealiseerd voor het kind, dan doen we het goed.

Intro

00:00:43

Allard Amelink: Iedereen is het er wel over eens. Wat je achtergrond ook is, je verdient het om het maximale uit je talenten te halen. Maar toch bestaat er kansenongelijkheid. Welke invloed heeft het gezin waarin je geboren wordt, de school waar je heen gaat, de wijk waarin je opgroeit en vooral: wat kunnen we doen om te zorgen dat iedereen zijn kansen krijgt? In deze podcast ga ik Allard Amelink in gesprek met experts, bestuurders en mensen op de werkvloer. Op zoek naar het antwoord op die ene vraag: hoe zorgen we voor gelijke kansen voor iedereen? Want ieder talent telt.

Gesprek #1: Ahmed Marcouch

00:01:28

Allard Amelink: Ik heb twee jonge kinderen, een meisje van bijna drie en een jongen van bijna één, en we hebben geluk, want ze slapen over het algemeen goed, maar toch eens in de zoveel nachten dan moet je er meermaals uit, omdat ze, weet ik veel, ziek zijn of honger hebben of een nachtmerrie hebben, en dat merk ik dan toch wel de volgende ochtend, zeker als het een paar nachten achter elkaar zo gaat. Een goede nachtrust is voor mij buitengewoon belangrijk om de volgende dag goed te kunnen presteren. Gelukkig heb je dan altijd nog wel een extra kopje koffie achter de hand voor als je heel erg vermoeid bent. In deze aflevering gaan we het onder andere hebben over het belang van een goede nachtrust. Je kent ongetwijfeld de piramide van Maslow. Abraham Maslow zette halverwege de vorige eeuw de universele behoeften van de mensen op een rijtje, en hoewel er ook wel wat af te dingen is op zijn theorie, is die piramide zeer invloedrijk. Nachtrust vormt samen met onder andere eten en drinken, de onderste laag. Dat zijn de basale lichamelijke behoeften die jij hebt. In de laag daarboven staat veiligheid en zekerheid, daarboven sociaal contact, dan waardering, erkenning en zelfrespect en boven aan die piramide staat zelfactualisatie: de wens om jezelf te ontwikkelen en te groeien. Ik moest aan die piramide denken aan het einde van de vorige aflevering door de opmerking van Ahmed Marcouch die je toen hoorde.

00:02:53

Ahmed Marcouch: Kinderen die opgroeien in gezinnen waar ouders heel erg, wat ik noem in

transcript

levensstress. Levensstress om rond te kunnen komen. Stress in termen van schulden hebben en misschien wel te krap wonen.

Gesprek #2: Eddie Denessen

00:03:12

Allard Amelink: Nou is de gedachte achter die piramide van Maslow dat als je die basale dingen zoals eten, drinken, nachtrust, een dak boven je hoofd, als je die dingen niet goed op orde hebt, dat je dan ook niet toe kan komen aan die niveaus daarboven, bijvoorbeeld van die zelfontplooiing. Dus dat werkelijk je talent te ontwikkelen, lukt niet als de basis niet op orde is. En als ik al matiger presteer, als ik een onrustig nachtje heb gehad, dan heeft permanente levensstress, zoals Ahmed Marcouch dat net noemde, een ongekende impact. Vorige aflevering begonnen we met de vraag van waar komt kanselijkheid nou vandaan en op welk niveau speelt het? Deze aflevering gaan we verder kijken op dat niveau van het gezin waarin je opgroeit. En dan hebben we het over gezinnen in al zijn verschijningsvormen van eenoudergezinnen tot samengestelde gezinnen tot pleeggezinnen en we starten in Nijmegen bij de Radboud Universiteit, want we gaan langs bij Eddie Denessen en ik vraag hem hoe belangrijk ouders zijn voor je ontwikkeling.

00:04:09

Eddie Denessen: Ik ben Eddie Denessen. Ik ben bijzonder hoogleraar sociaalculturele achtergronden en differentiatie in het onderwijs aan de Universiteit Leiden en universitair hoofddocent aan de Radboud Universiteit Onderwijswetenschappen. Nou, ouders zijn super belangrijk voor kinderen, dus thuis begin je met leren van je ouders. Je groeit op in een context die jou intellectueel stimuleert met spullen, met taal, om je heen en waar je betekenis aan probeert te geven. En je ziet dat de home literacy environment, de intellectuele thuissituatie, dat die eigenlijk bevorderlijk is voor het leren van jonge kinderen.

00:04:50

Allard Amelink: Ja, en hoe zo'n home literacy environment eruit ziet dat wisselt natuurlijk heel erg per gezin.

00:04:55

Eddie Denessen: Heel veel kinderen die groeien op in een veel minder stimulerende omgeving, met ouders bijvoorbeeld die geen Nederlandse taal spreken, die kinderen niet in de taal van de school kunnen inwijden, met minder interacties, waardoor kinderen ook veel moeilijker taalvaardig worden, de wereld langzamer begrijpen. En dat leidt allemaal tot achterstanden die leerlingen mee naar school nemen en die dan al voor en bijna onoverbrugbare achterstand zorgen.

00:05:28

Allard Amelink: Als het gaat over hoe je thuis een andere taal te horen krijgt dan op school en dat dat voor achterstanden zorgt, dan lijkt het wel alsof het weer gaat over dat de culturele achtergrond van ouders heel bepalend is, maar vorige aflevering hoorde dat ook al. Het is met name de sociaaleconomische status die een belangrijke rol speelt.

00:05:45

Eddie Denessen: En dus hoeveel geld en cultureel kapitaal in huis is, des te meer kansen heb je op onderwijs. En dat cultureel kapitaal is veel sterker toch verbonden met de

transcript

sociaaleconomische context waarin je opgroeit dan de cultureel-etnische achtergrond. Dus je hebt ook migranten met veel en weinig cultureel kapitaal, en dat hangt af van hoeveel opleiding hebben zij gehad? Wat voor banen voeren zij uit? En je ziet in analyses ook dat als je die twee factoren meeneemt sociaalculturele achtergrond en de economische positie, dat etniciteit die effecten worden vaak weg verklaard door de sociaaleconomische achtergrond factoren.

Gesprek #3: Jordy Clemens

00:06:24

Allard Amelink: Je thuissituatie is enorm bepalend voor de kansen die je hebt in het leven en dan speelt dus met name de sociaaleconomische status van je gezin een rol. Maar waarom hangen die twee dingen samen? Ik vraag dan Jordy Clemens hij is wethouder in Heerlen. Hij ziet dagelijks met eigen ogen hoe sociaaleconomische status en je kansen in het leven met elkaar samenhangen.

00:06:45

Jordy Clemens: Ik ben Jordy Clemens. Ik ben wethouder in de gemeente Heerlen, inmiddels bijna acht jaar en heb daar de portefeuille onderwijs, jeugdcultuur en wonen. Ja, volgens mij is onmogelijk te ontkennen dat heel veel problemen die we tegenkomen in gezinnen rondom de opvoeding, dat die een link hebben naar armoede. Het is geen toeval dat heleboel van die factoren ongezond eten, middelengebruik tot en met kindermishandeling dat die vaker voorkomen in gezinnen waar het ook sociaaleconomisch problematisch is. Dus simpelweg waar armoede heerst, en dat is niet omdat allemaal mensen meer aanleg hebben om kinderen te mishandelen dat natuurlijk grote flauwekul, maar het heeft wel alles mee te maken dat armoede een grote mate van stress in een gezin brengt, en dat is natuurlijk wel een risicofactor. Armoede zorgt ook voor dat het moeilijker is om gezonde maaltijden voor de kinderen te maken. Armoede is ook de oorzaak dat veel kinderen niet naar de sportclub kunnen, dat kinderen niet naar de bibliotheek gaan, niet naar het theater gaan, niet naar museum gaan en daarmee ook wel de kans missen om iets te ontdekken dat misschien wel heel bijzonder voor ze zou kunnen zijn.

Gesprek #4: Jelle Jolles

00:08:02

Allard Amelink: Jordy schetst een heel breed spectrum eigenlijk aan gevolgen van armoede, van opgroeien in een gezin dat niet naar het theater kan, omdat daar de portemonnee niet toereikend voor is. Iets wat jammer is, een gemiste kans, want dat het een kind in de ontwikkeling zou kunnen helpen. Tot kindermishandeling wat gelijk natuurlijk een direct negatieve impact op een kind heeft. Kortom armoede zet die onderkant van die piramide van Maslow enorm onder druk. En ja, misschien moeten we die gewoon maar eens even langslopen die stappen, van welke elementen horen allemaal bij die basis en op welke manier kan dat dus spaak lopen. Laten we eens beginnen met voeding. Jordy noemde net van dat dat ouders soms niet in staat zijn om een goede maaltijd voor te zetten. Hoe belangrijk is voeding voor je ontwikkeling? Ik vraag het aan Jelle Jolles. Hij is de hoogleraar neuropsychologie die je ook in de vorige aflevering hoorde. Hij is verbonden aan de Vrije

transcript

Universiteit Amsterdam en de Universiteit Maastricht en de auteur van onder andere Het Tienerbrein en Leer je kind kennen.

00:09:09

Jelle Jolles: Slechte voeding, eenzijdige voeding, te weinig voeding, dus bijvoorbeeld naar school toe gaan zonder ontbijt, omdat je beide ouders om half acht de deur uit moeten. Eigenlijk zijn er twee dingen die gebeuren. Het is in de eerste plaats, een symbool van het feit dat er net te weinig interactie is tussen ouders en kinderen. En dat ouders niet de optimale voorwaarden kunnen creëren, dus kinderen die vijf dagen per week friet met mayo eten op hun 7ste en 8ste jaar, omdat ouders geen tijd hebben of niet weten dat er een schijf van vijf is, of hoe dat dan ook heet. Dan is het slechte eten is een indicatie voor het feit dat ouders te weinig opleiding hebben gehad of te weinig tijd of wat dan ook. Dat is één. Het tweede is een directe relatie, dus voeding die te veel suiker bevat, te veel verzadigde vetten, is slecht voor de ontwikkeling van het lichaam. Die is een grote risicofactor voor obesitas, maar de suikers die er binnenkrijgt, die zorgen er bijvoorbeeld voor dat je ongeconcentreerder wordt. Suikers die door je lichaam heen gaan, bijvoorbeeld doordat je om half 11 een mars eet en een frisdrank, zorgt ervoor dat er een snelle suikerpiek in je bloed komt, waardoor het heel snel wordt weggewerkt. Een half uur later zegt het lichaam: ik heb meer suiker nodig, want de suikerspiegel is te laag. Dat betekent dat de hersenen te weinig suiker krijgen.

Gesprek #6: Yvonne Stegen

00:10:43

Allard Amelink: Ja, slechte voeding heeft dus zowel op de korte termijn als het gaat over concentratie een negatieve impact als op de lange termijn als het gaat over je algehele gezondheid. En daarnaast is dus ook het slechte eten voorgeschoteld krijgen een soort teken aan de wand. Dat ziet ook Yvonne Stegen van Manjefiek uit de wijk Malberg in Maastricht. We hoorden haar eveneens in de vorige aflevering. In de wijk Malberg wonen veel kinderen in eenoudergezinnen, in een uitkeringssituatie en voeding is een belangrijk thema, maar zegt Yvonne ook wel een lastig thema.

00:11:18

Yvonne Stegen: Als jij en ik een gesprek hebben over gezonde voeding, zullen wij daar ook over in verschillen. Ik merk dat ook in het team. Iets simpels als bijvoorbeeld een stukje peperkoek dan hebben tien mensen daar eigenlijk al een verschillende mening over. En de ene vindt dat wel gezond, de ander niet, dus zo staan ouders erin. Dat ten eerste en ten tweede zijn ouders soms ook niet bij macht om het helemaal helder te hebben. Wat is dat dan? Gezonde voeding en ten derde dus dat het gewoon verschrikkelijk duur is.

00:11:52

Allard Amelink: Ja, dat een kind ongezonde voeding krijgt, kan dus te maken hebben met een vorm van onwetendheid, met een verschil van inzicht over wat gezond is en wat niet gezond is. Maar geld is een hele belangrijke factor. Over het algemeen is gezonde voeding duurder dan ongezonde voeding. Het nieuwe kabinet wil daar iets aan doen. Door iets te veranderen in de btw van fruit en groente. Al lijkt het vrij moeilijk te zijn om dat goed in te richten. Maar goed, gezonde voeding is dus niet voor elk kind even toegankelijk. Daarom doet Manjefiek mee aan het programma gezonde basisschool van de toekomst, een initiatief

transcript

van Onderwijsstichting Movare waar Manjefiek bij hoort, en onder andere ook de GGD Zuid-Limburg en de Universiteit Maastricht.

00:12:32

Yvonne Stegen: Ze hebben daar wel een aantal voorwaarden aangesteld. Van wanneer mag je gezonde basisschool van de toekomst noemen? Dus dat zit in een stukje talent ontwikkeling. Dat zit in een stukje sportbeleid of beweegbeleid, stukje voedingsbeleid.

00:12:47

Allard Amelink: Ja, één van de keuzes bijvoorbeeld die Manjefiek heeft gemaakt, is om de traktaties bij verjaardagen af te schaffen, omdat dat heel vaak tot ongezonde voeding leidde. Vervolgens werd dat vaak vervangen door cadeautjes daarbij kwamen snel de inkomensverschillen tussen ouders aan het licht, omdat het ene kind veel meer cadeautjes kon geven en veel duurdere cadeautjes kon geven, dan de andere. En dus hebben ze dat hele beleid omgedraaid en krijgt nu het jaren kind een cadeautje. Maar zoals Yvonne net al zei, gesprekken hierover zijn niet makkelijk.

00:13:15

Yvonne Stegen: Hoewel ouders heel bewust voor deze school kiezen en de intake altijd heel duidelijk wordt verteld wat we dan verwachten en hoe we daarmee omgaan, is dat dat toch altijd nog op speelt en oploopt en dat er toch altijd met fases ouders daar heel veel last van hebben, dat wij gezond eten. Dus de vervolgstap is dat we de lunch willen gaan aanbieden en gebouw technisch betekent dat dat wij bijvoorbeeld een keuken moeten gaan organiseren. En een andere stap is dat je ziet, we zijn net samen buiten geweest, er is een kaal plein en eigenlijk van dat plein moet een soort beweegfeest gemaakt worden en daar zijn we met een partner hier in Maastricht, ook in samenspraak met de gemeente, mee bezig om samen met het CME het plein te vergroenen. Dat is meteen ook de dubbelslag met die gezonde basisschool. Er komen fruitbomen, fruitstruiken en dan heb je weer dat de puzzelstukjes in elkaar vallen.

00:14:09

Allard Amelink: Ja, op die manier zorg Manjefiek er voor dat hun hele school eigenlijk de positieve kant op staat. Zowel dus in het bewegen als dat er gezond eten wordt aangeboden. En ten aanzien van gezondheid gaat de gemeente Heerlen zelfs nog een stap verder, want armoede kan natuurlijk ook leiden zorgmijding uit angst voor hoge rekeningen, blijf je maar weg bij de dokter of in dit geval de tandarts.

00:14:30

Jordy Clemens: Je ziet dat met name gezinnen die in armoede leven, dat die veel minder vaak naar de tandarts gaan en we kwamen erachter dat in sommige buurten dat bijna de helft van de kinderen nooit naar de tandarts gaat. En dat betekent concreet dat je met een beetje pech over een aantal jaar aan de gebitten van kinderen kunt zien of ze rijk of arm waren vroeger.

00:14:54

Allard Amelink: Ja, en dat is dus iets waar de gemeente Heerlen zich niet bij wilde neerleggen, en dus zijn ze samen met zorgverzekeraar CZ en het onderwijs en de tandarts in de regio aan de slag gegaan.

transcript

00:15:04

Jordy Clemens: Als de kinderen niet naar de tandarts komen, dan komt de tandarts naar de kinderen toe en zo starten we op zeer korte termijn, echt in een aantal weken al met de mondzorgcoach. Dat is een speciaal getrainde persoon op het consultatiebureau die al bij je hele kleine kinderen in de mondjes gaat kijken en door kan verwijzen naar een tandarts en ook direct tips en adviezen kan meegeven voor ouders. En in het komend schooljaar verwachten we te starten met een kindertandarts die op scholen actief is, dus dan kan er op school al met mondzorg gestart worden. En ja dan op die manier maak je de drempel ontzettend laag en voorkom je dat kinderen niet naar de tandarts gaan, omdat ouders bang zijn voor eventuele rekeningen, want dat is uiteindelijk de praktijk.

Gesprek #7: Abdelhamid Idrisi

00:15:57

Allard Amelink: Vanuit de piramide van Maslow bekeken is dit natuurlijk allemaal superbelangrijk, het goed eten, goede gezondheidszorg, het zijn basale behoeftes van iedereen. Jordy en Yvonne vertellen er gepassioneerd over, dus ik laat me er graag in meevoeren. Maar toch, ik weet niet hoe jij het ziet maar, ik krijg ook een beetje de vraag van waar eindigt dit thema van kansengelijkheid? Kijk, ik ben voor tandzorg voor iedereen. Maar, weetje, dat gaat toch meer over gezondheidsverschillen? Ook een probleem, maar daar gaat deze podcast uiteindelijk niet over. We zijn op zoek naar kansengelijkheid. Waar houdt dat thema kansengelijkheid op? We laten een uitstap maken naar Amsterdam. Ik neem je mee naar Abdelhamid Idrissi. Hij groeide op in Amsterdam-West en hij is de oprichter van Studiezalen. In zijn studententijd werd hij geconfronteerd met een belangrijke vraag.

00:16:52

Abdelhamid Idrissi: Ik ben Abdelhamid Idrissi, oprichter van Stichting Studiezalen. De aanleiding om Studiezalen te beginnen is voornamelijk, ook in eerste instantie, vanuit mijn levenslessen, want ik weet wat het betekent om arm te zijn. En dan heb ik niet alleen niet over financiën maar ook een gebrek aan vocabulaire, niet weten hoe je je navigeert, niet weten hoe je je emoties uit, om te gaan met pesten, continu ja knikken, terwijl je het antwoord niet snapt of niet kent, dat is enerzijds. Anderzijds keek ik om me heen tijdens mijn studieperiode, ik heb bouwkundige gestudeerd en dan zag ik massaal de jonge talenten uitvallen uit ongeveer dezelfde wijken als waar ik vandaan kwam, en ik vond het toen al belangrijk om te snappen wat maakt nu dat je uitvalt, wat maakt dat je stopt en opgeeft, hoe kan dat nou? En wat maakt nu dat ik dat niet doe?

00:17:45

Allard Amelink: Voor zowel Abdelhamid als voor de andere jongeren in zijn omgeving gold dat hun ouders hen vaak niet konden helpen bij de studie. Vaak omdat ze zelf niet gestudeerd hadden. Of je ouders je kunnen helpen is ook heel belangrijk voor je kansen in het onderwijs. Maar daarover hebben we het verder in de volgende aflevering, want los van deze overeenkomst zag Abdelhamid ook duidelijke verschillen tussen zijn situatie en die van jongeren om hem heen. En dat zat hem eigenlijk in die onderste lagen van die Maslow piramide, die meest basale zaken, namelijk je fysieke woonomstandigheden. Woon je in een hele kleine ruimte met bijvoorbeeld heel veel broertjes en zusjes, dan is natuurlijk ontzettend moeilijk om een plek te vinden waar je je rustig kan concentreren. En als je dan bijvoorbeeld ook nog bij een broertje of zusje in bed moet slapen vanwege ruimtegebrek of

Deze spraak-naar-tekst is gecreëerd met www.amberscript.com

transcript

vanwege gebrek aan spullen, dan heeft dat natuurlijk ook een enorme impact op je nachtrust en vervolgens daarmee ook weer op je concentratie en dus op je schoolprestaties. Bij Abdelhamid thuis zagen de omstandigheden er gelukkig een stuk positiever uit, en dat was ook omdat zijn ouders voldoende financiële armslag hadden.

00:18:46

Abdelhamid Idrissi: Ik had de ruimte, genoeg ruimte thuis, rust en veiligheid en mijn ouders hadden niet andere hele zware stress waar ze zich mee bezig moest houden, zoals schulden of zoals een incassobureau die ze dreigt uit huis te plaatsen. Dat hele stuk hadden wij dus niet, wat er voor zorgt dat mijn ouders inderdaad alle tijd kunnen hebben of hebben om er voor mij te zijn, dus ondanks dat ze mij niet op een professioneel vlak kunnen helpen, waren ze er wel als liefdevolle ouders. Elke ouder houdt heel veel van zijn of haar kind. Maar als je zoveel stress hebt op alle fronten, ja dan is inderdaad echte aandacht voor je kind soms ook een bijzaak, want je bent aan het overleven en dat hadden gelukkig mijn ouders niet, waardoor ik toch wel mij heel erg gesterkt voelde in mijn thuissituatie.

00:19:40

Allard Amelink: De ouders van Abdelhamid hadden voldoende ruimte, mentale ruimte om hem te ondersteunen en te stimuleren om te studeren. Sterker nog, ze verboden hem om te gaan werken. Zn vader zei:

00:19:52

Abdelhamid Idrissi: Je mag niet werken, want als je geld hebt geproefd, wil je alleen maar meer. Ik hoefde ook geen inkomsten te genereren voor mijn ouders, want dat was dus niet nodig, en maar inderdaad in mijn omgeving, waren het te veel jongeren die een bijbaan bij de Albert Heijn hadden en gewoon een deel daarvan moesten ze afdragen. Die droegen ze dus heel graag af om hun ouders te helpen, om te ontzorgen, te ontstressen en dat was dus wat ik elke dag meemaakte en zag, en toen wist ik: ik wil, ik moet hier wat mee gaan doen, of ik wil dit voorkomen en zo is Studiezalen tien jaar geleden ontstaan.

00:20:24

Allard Amelink: Want wat Abdelhamid thuis vond, dat wilde hij een andere jongeren ook bieden.

00:20:29

Abdelhamid Idrissi: Ik wist heel goed hoe het Studiezalen eruit moest komen te zien. Een studiezaal moest een plek zijn waar het gezellig is, rustgevend is en veilig is, omdat het thuis, in de wijk of op school niet altijd gezellig, veilige en rustig is vanwege onveiligheid thuis, in de wijk, op school, geen rust en niet de privacy dus niet hebben door het kleine wonen. Het pestgedrag, het machogedrag op straat of op school, dus een studiezaal moest een veilige basis bieden om te studeren.

00:21:02

Allard Amelink: Studiezalen biedt jongeren een veilige, fijne plek waar ze rustig kunnen studeren. En daarnaast krijgt elke jongere een coach die hem of haar helpt bij de studie en bij het leren op school. Maar al vrij snel breidde eigenlijk dat taakgebied van die coach zich uit. Eerder hadden we het over de schooltandarts en in hoeverre dat nou te maken heeft met kansengelijkheid en de kansen in het leven. Abdelhamid legde heel sterk de link tussen

transcript

die onderste laag de Maslow piramide en die hogere. Hij zegt dat die basale zaken kunnen doorwerken in bijvoorbeeld eigenwaarde.

00:21:39

Abdelhamid Idrissi: Terug naar Studiezalen Want ik merkte heel snel een wiskundecijfer heb je zo opgekrakt van een 4 naar een 7, zijn we dan klaar? Zeker niet, want ik zag continu weer dat die kinderen ook nog niet tevreden zijn. Maar wat hebben ze dan wel nodig? En dan merk je inderdaad dat er zoveel stress is op al die fronten die ik eigenlijk al best snapte dus het gaat over de ongezonde leefstijl waardoor ze te zwaar werden, onaangename geurtjes hebben, ongewenste haargroei hebben en daardoor gepest werden, erbij weer snel geld willen verdienen, omdat men dus financieel het niet breed had en er wel bij wilde horen. En dan ga je wellicht ja, het verkeerde pad op. Ja, en dat doet pijn en als je dat elke dag weer ziet. Op een gegeven moment merkte ik we zijn meer dat aan het voorkomen, dat aan het repareren, dat aan het verzachten, ouders betrekken dan dat wij ze begeleiding bieden. Als we kijken nu waar we nu staan, 1.400 kinderen, wekelijks ruim 1.000 kinderen op de wachtlijst, dat is een behoorlijk aantal. Wat maakt dat ze zich zo massaal aanmelden? Echt niet omdat we zo goed zijn in wiskunde of aardrijkskunde of Frans of Nederlands. Het is dus echt die aandacht. Aandacht, wij noemen het lifecoaching. Aandacht voor het kind om te kijken wat zijn je dromen, doelen, wensen maar ook: waar ligt je wakker van, want ik weet waar Studiezalen voor staan. Dat is die fijne nachtrust. Als we dat hebben gerealiseerd voor het kind, dan doen we het goed.

00:23:02

Allard Amelink: Een gezonde nachtrust als indicator; ik vind het een hele mooie van Abdelhamid, omdat het, net als wat Jelle Jolles zei over eten, een dubbele indicator is. Een goede nachtrust is belangrijk voor je ontwikkeling en het is een indicator voor hoeveel stress je hebt in je leven, want veel stress leidt tot slechte nachtrust en die slechte nachtrust is ook weer heel slecht voor je ontwikkeling, simpelweg omdat je overdag je minder goed kan concentreren, et cetera. En daarmee hebben eigenlijk die hele piramide van Maslow een beetje doorgelopen. We zijn begonnen met eten, hebben gekeken naar gezondheid, een dak boven je, veiligheid en hoe dat doorwerkt in eigenwaarde, hoe belangrijk respect en waardering van en voor andere is; allemaal zaken die nodig zijn om die basis op orde te hebben, om vervolgens tot goed leren te kunnen komen. Studiezalen is natuurlijk zo'n plek waar geprobeerd wordt om die basis te bieden als die d'r van huis uit niet voldoende is. Studiezalen richt zich echt op jongeren. In Heerlen hebben ze een project waar ze nog een stuk eerder beginnen. Namelijk eigenlijk bij het jonge kind, of misschien nog beter gezegd, nog voordat het jonge kind er überhaupt is. Uit onderzoeken blijkt dat de eerste 1.000 dagen van je bestaan, vanaf het moment dat je moeder zwanger raakt tot je tweede verjaardag, cruciaal zijn voor je verdere leven. Daarom heeft het ministerie van VWS bijvoorbeeld het programma kansrijke start om te zorgen dat die 1.000 dagen voor zoveel mogelijk kinderen er zo positief mogelijk uit ziet maar dan moet je er dus vroeg bij zijn.

00:24:35

Jordy Clemens: Nou, dat begint eigenlijk al bij het moment dat ouders een besluit nemen, dat ze een kindje willen. Dat is al een moment waarin je met gezinnen in gesprek moet over de vraag 'goh is dit het goeie moment?', 'Ben je er klaar voor?', 'Moet er misschien nog iets in de gezinssituatie veranderen?', 'Moeten we misschien eerst zorgen dat er een

transcript

gedrag patroon veranderd?' Je ziet toch vaak nog dat er bijvoorbeeld in het eetpatroon wat kan verbeteren. Je ziet soms nog wel middelengebruik: alcohol, drugs, roken. Kunnen we daar niet eerst een oplossing voor vinden en dan ook aan een gezonde zwangerschap beginnen? Ja, vervolgens vanaf die dag ook schouder aan schouder staan met dat gezin. Zo coachen we mensen op het vlak van van leefstijl van gezonde voeding, bijvoorbeeld van bewegen.

00:25:20

Allard Amelink: Omdat die eerste duizend dagen zo belangrijk zijn, wil de gemeente Heerlen graag bij kwetsbare gezinnen er vroeg bij zijn. Er is veel hulp en ondersteuning beschikbaar. Maar vaak wordt daar geen gebruik van gemaakt.

00:25:32

Jordy Clemens: Ja, ik zou willen zeggen, het grote probleem hier is niet het gebruik van voorzieningen, maar dat niet gebruik van voorzieningen. Ik zou willen dat meer mensen gebruikmaakte van de voorzieningen waar ze recht op hebben.

00:25:42

Allard Amelink: Mensen ervaren drempel om hulp in te roepen, zijn bang voor kosten, zitten niet te wachten op een soort pottenkijkers, zijn bang voor de gevolgen die het kan hebben dat ze met een hulpverlener te maken hebben, daarom zetten ze bijvoorbeeld in Heerlen in op verlengde kraamhulp.

00:25:57

Jordy Clemens: Dus dat betekent dat gezinnen in een kwetsbare positie, dat die langer gebruik kunnen maken van kraamzorg. De kraamzorg is een hele laagdrempelige manier van zorg, dus niemand is bang voor de kraamzorg dat komt er bij andere vormen van hulp natuurlijk wel nog eens tegen. Ja, via de vertrouwensband die dan met zo'n kraamverzorgster kan ontstaan, kun je ook eventuele andere hulp in een gezin organiseren.

00:26:21

Allard Amelink: En de kraamhulp kan dus op die manier ook een soort signalerende functie hebben in het geval van kwetsbare ouders, die wel wat ondersteuning kunnen gebruiken. Ook het onderwijs is natuurlijk zo'n plek waar zulk soort signalen naar voren kunnen komen. Leraren zien hoe het met kinderen gaat in de klas en kunnen aanvoelen dat daar misschien in de thuissituatie iets niet goed zit. En ook is school vaak een vertrouwde plek voor ouders waar ze wel hun verhaal kwijt kunnen. Ook Yvonne Stegen probeert op haar school de signalen van bijvoorbeeld armoede op te pikken. Je moet daar soms wel verder kijken dan je neus lang is. Ze vertelt over de handreiking omgaan met armoede op scholen, bedoeld voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

00:27:01

Yvonne Stegen: En daar staat bijvoorbeeld zo'n signaleringslijst in waarvan ik het team ook altijd meeneem in van 'wat zijn nou signalen van armoede?' En dat zijn niet altijd signalen waarvan je denkt dat het ze zijn, want het zijn soms kinderen die hele dure jas hebben, maar geen lunch meenemen, of kinderen die wel de nieuwste nikes hebben, maar nooit sokken aan hebben, kinderen die niet naar feestjes willen, allemaal van dat soort, ja, kleine dingen die bij elkaar komen, maar ook ouders die dat ook wel eerlijk durven te vertellen.

transcript

00:27:36

Allard Amelink: Ja, want de school is een vertrouwde plek in het dagelijks leven van ouders en dus ervaren ze daar vaak meer ruimte om hun zorgen te uiten dat merkte Yvonne ook gelijk toen ze starten bij Manjefiek.

00:27:47

Yvonne Stegen: Toen ik hier begon als directeur was het eerste wat me opviel dat ik elke dag ouders aan m'n deur had met hun eigen problematieken. Kun je me even helpen, want ik heb dit of dat, oh Yvonne, ik heb een paniekaanval en dan zat ik daar en dacht ik, jeetje ja, hier ben ik helemaal niet voor opgeleid.

00:28:06

Allard Amelink: Nee, want je belangrijkste taak als leraar is om ervoor leerlingen te zijn en die wat te leren. Hoeveel verder gaat je verantwoordelijkheid? Wat moet je met ouders die met complexe vragen over hun leven komen? Heb je daar een verantwoordelijkheid in als onderwijs en ook bijvoorbeeld op het gebied van eten? Moet je, zoals Yvonne doet, kinderen een gezonde maaltijd voorzetten als ze dat niet kunnen krijgen vanuit huis? Tot waar rijkt je verantwoordelijkheid? Duidelijk is wel dat de opgave voor leraren en voor het onderwijs daar vele malen groter mee wordt en dat terwijl er eigenlijk steeds minder mogelijkheden zijn om aan die vragen tegemoet te komen. Ik bespreek het met Inge de Wolf. Je hoorde haar ook in de vorige aflevering. Zij is directeur van de academische werkplaats onderwijskwaliteit en als strategische inspecteur verbonden aan de onderwijsinspectie en ze is hoogleraar aan de Universiteit Maastricht.

00:29:02

Inge de Wolf: En wat we zien is dat nou ja, bijvoorbeeld school ondersteuningsdiensten er niet meer standaard zijn. Wat we zien op dit moment is dat veel IB-ers of R-ers, dus eigenlijk de ondersteuning die er nog in de school is, waar die er nog is, dat die ook worden ingezet om weggevallen leraren of lesuitval te voorkomen. Dat die ook steeds meer lesgevende taken gaan krijgen, in de tijden van dit leraren tekort, waardoor de leraar eigenlijk minder ondersteund wordt, ook in het helpen van leerlingen.

00:29:37

Allard Amelink: Ja, en tegelijkertijd kun je niet gewoon klakkeloos je lessen afdraaien als je ziet dat een klas of dat bepaalde leerlingen met hele andere dingen bezig zijn, omdat het in hun leven onrustig is.

00:29:48

Inge de Wolf: Dus je ziet als het gaat om echt, zeg maar bijvoorbeeld problematische thuissituaties leerlingen moeten wel, nou ja, tot leren kunnen komen, dus die moeten we, als je enorme zorgen hebt, of je hebt niet gegeten of je hebt andere dingen aan je hoofd, dan is het heel moeilijk als een leraar die eigenlijk met een klas, zeg maar aan het werk wil, daar nog van alles moet doen.

00:30:11

Allard Amelink: Dus ja, je zult er wat mee moeten als onderwijs, maar het is belangrijk dat dat uiteindelijk dus niet op het bordje van de leraar terechtkomt, want die heeft het al druk genoeg met allerlei andere zaken. Inge kijkt over de grens van hoe het daar opgepakt wordt.

transcript

00:30:22

Inge de Wolf: En wat je eigenlijk in de meeste andere landen ziet is dat daar toch, of een psycholoog of een schoolmaatschappelijk werker of dat er meer ondersteuning eigenlijk in de school is georganiseerd. En in Nederland komt heel veel van dat soort taken, komen op het bord van de leraar.

00:30:37

Allard Amelink: Ook bij Yvonne hebben ze over de grens gekeken. Manjefiek is samen met de gemeente Maastricht en XONAR, een jeugdzorg aanbieder, gaan kijken naar een zogenaamde brugfunctionaris.

00:30:46

Yvonne Stegen: Dat is eigenlijk naar voorbeeld van. Ook in Gent bestaat het fundament al 20 jaar en de brugfunctionaris is eigenlijk iemand die op school aanwezig is, die de brug slaan tussen thuis, school en ook de hulpverlener. Ik zeg altijd grappig, daar is mijn tolk, vertaler, bemiddelaar, je kunt er van alles van maken, maar zij is wel degene die niet gaat over onderwijs, maar wel over: hoe gaat dat nou met die kinderen? En wat is er voor nodig om ervoor te zorgen dat je bijvoorbeeld wel op tijd bent of om er voor te zorgen dat je de juiste hulp krijgt. En dat hoef ik nu allemaal niet meer te doen, waardoor ik meer tijd heb voor de focus op het onderwijs.

00:31:29

Allard Amelink: De brugfunctionaris legt de verbinding met andere partijen in de wijk en de stad. Het is mooi dat die professionele organisaties er zijn, al speelt daar vervolgens natuurlijk ook weer het probleem met de tekorten in de jeugdzorg bij gemeenten. De hulp die soms nodig is, is niet altijd voorhanden en daarnaast hebben veel gemeenten moeten bezuinigen op het sociaal werk, een beetje de sociale infrastructuur in de wijk, kortom er moet natuurlijk wel hulp beschikbaar dan zijn waar een school naar kan verwijzen. Een school opereert uiteindelijk niet los van de hele context waarin het zich bevindt. We kunnen niet soort wonderen van het onderwijs verwachten, los van de omstandigheden.

00:32:07

Eddie Denessen: Ik eindig mijn lezingen vaak met de quote van Basil Bernstein uit de jaren 60: 'Education cannot compensate for society' en dus onderwijs kan niet compenseren voor een samenleving. Dus als samenleving heel ongelijk is, dan moet je niet van het onderwijs verwachten dat er dan rechtvaardigheid gaat ontstaan. Want die rechtvaardigheid die zit ook in inkomenspolitiek, belastingmaatregelen en gelijkheid in de samenleving is eigenlijk een voorwaarde om ook een rechtvaardig onderwijssysteem in te richten. En dat maakt het misschien het is ook een disclaimer vaak voor de onderwijspraktijk. Het onderwijs, kan niet de troep van een samenleving opruimen, maar het onderwijs wordt wel opgezaaid met een maatschappelijk probleem.

00:32:54

Allard Amelink: 'Education cannot compensate for society'. Ja, ik hoor het bijna als een soort huiswerkopdracht die Eddy ons geeft. De situatie waar het onderwijs mee geconfronteerd wordt, dat er bijvoorbeeld een hoop gezinnen zijn waar de basis niet op orde is. Dat is natuurlijk niet een soort ja, natuurkracht of een gegeven waar je niks aan kan veranderen. Nee, ook dat is iets waar je als samenleving iets van kan vinden. De opdracht waar het

transcript

onderwijs mee geconfronteerd wordt, wordt ook door ons als samenleving gemaakt, de samenleving waar we allemaal in leven, dus daar moeten we zeker nog induiken in een latere aflevering. Jordy Clemens schetst aan het begin van deze aflevering een heel breed spectrum aan soorten gezinnen waarin je kan opgroeien. Hij schetste enerzijds hele problematische situaties waar er armoede is, waar er onvoldoende of niet goed eten beschikbaar is, waar er heel veel stress is, waarin de problemen zijn met huisvesting; kortom situaties waar de basis niet op orde is. En daar hebben we deze aflevering naar gekeken en vervolgens schetste Jordy de positieve prikkels van het naar sport gaan, op muziek zitten, naar het theater gaan, voorgelezen worden. Hoe belangrijk zijn die prikkels en als die er van huis uit niet zijn, wat kunnen we daaraan doen?

00:34:06

Yvonne Stegen: Ja, kansrijk opgroeien gaat uiteindelijk over zorgen dat je kinderen ongelijk behandelt. Willen ze aan het einde van de streep gelijke kansen hebben, dan zul je op dit soort plekken iets anders moeten doen dan de plekken waar het voor kinderen heel vanzelfsprekend is dat je naar de dansles gaat en naar de piano en gaat hockeyen en misschien ook nog een keer gaan tennissen. Dat is hier niet vanzelfsprekend, dus dat betekent dat wij dat voor hun kunnen organiseren. Daarmee behandel je kinderen heel ongelijk als ik het vergelijk met de rest van de stad, maar ik hoop dat ze daarmee net een beetje meer kans hebben aan het einde van de streep, om in ieder geval te zien van welke perspectieven zijn er, welke talenten heb ik en wat is een gezonde leefstijl?

00:34:54

Allard Amelink: Je talenten ontwikkelen, een perspectief zien. We duiken er verder in, in de volgende aflevering van ieder talent telt. We gaan het dan ook hebben over ouderbetrokkenheid, die zowel positief als negatief kan werken. We keren terug op het Marnix Gymnasium, dat we de vorige aflevering leerde kennen en we gaan langs bij Koos Pot van de Weekendschool Sudwest-Fryslân.

00:35:22

Allard Amelink: Deze podcast is een productie van mij, Allard Amelink, in samenwerking met de Gelijke Kansen Alliantie. De muziek is van Victor Weigand. Wil je meer weten over de onderzoeken en voorbeelden die in deze aflevering genoemd zijn. Kijk dan op www.gelijke-kansen.nl/podcast. Wil je op de hoogte blijven van nieuwe afleveringen, abonneer dan vooral. Over twee weken staat de volgende online. Graag tot dan!